

D.R. DJURAYEV, A.A. TURAYEV,
SH.SH. FAYZIYEV, B.A. HIKMATOV

FIZIKANING ZAMONAVIY TADQIQOT USULLARI

BUXORO-2022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

D.R. DJURAYEV, A.A. TURAYEV,
SH.SH. FAYZIYEV, B.A. HIKMATOV

FIZIKANING ZAMONAVIY TADQIQOT
USULLARI

O'quv qo'llanma oliy o'quv yurtlarining 70530901 – Fizika
(yo'nalishlar bo'yicha) magistratura mutaxassisligi
talabalari uchun mo'ljallangan

Buxoro – 2022

KBK 22.3ya73

UO'K 53(075.8)

F 58

D.R.Djurayev, A.A. Turayev, Sh.Sh. Fayziyev, B.A.Hikmatov.

Fizikaning zamonaviy tadqiqot usullari. 247 b.

ANNOTATSIYA

Ushbu o'quv qo'llanma Oliy o'quv yurtlarining 70530901 – Fizika (yo'nalishlar bo'yicha) magistratura mutaxassisligi talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, fizikaning zamonaviy tadqiqot usullari turlari, tavsiflari, tasniflari va ularni turli tadqiqot obyektlari va jarayonlarni o'rganishda amaliy qo'llash prinsiplari va metodikalari bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

АННОТАЦИЯ

Учебник предназначен для студентов специальности 70530901 – Физика (по отраслям) высших учебных заведений, виды, описания, классификации современных методов исследования в физике и их применение к различным объектам исследования и процессам. Формирование знаний, умений и навыков по принципам и методам практического применения в обучении.

ANNOTATION

This manual is intended for students of the specialty 5A140201 - Physics (by branches) of higher educational institutions, types, descriptions, classifications of modern research methods in physics and their application to various objects of research and processes. Formation of knowledge, skills and abilities on the principles and methods of practical application in learning.

TAQRIZCHILAR

Buxoro muhandislik texnologiya instituti
"Fizika" kafedrası professori, f.-m.f.d., (DSc)

M.R.Jumayev

Buxoro davlat universiteti
"Fizika" kafedrası dotsenti, f.-m.f.n.

Q.S.Saidov

ISBN 978-9943-8615-6-5

MUNDARIJA

KIRISH	.....	6
I BOB	Fizikaviy tadqiqot usullari turlari va tasniflari.....	8
1.1	Klassik va zamonaviy tadqiqot usullarida fizik o'lchash prinsiplarining qo'llanishi.....	8
1.2	Analizning fizik-kimyoviy usullari.....	12
1.3	Optik analiz usullari.....	13
1.4	Tadqiqot obyektlari va usullari tasniflari.....	15
II BOB.	Atom va molekulalar identifikatsiyasi.....	21
2.1	Yadro magnit rezonans, ultrabinafsha, infraqizil va mass-spektroskopiyalar.....	21
2.2	Yadro magnit rezonans hodisasining mohiyati.....	23
2.3	Ultrabinafsha spektroskopiya.....	32
2.4	Infraqizil spektroskopiya.....	34
2.5	Mass spektroskopiya.....	42
III BOB	Molekulyar birikmalar massalari va shakllari.....	45
3.1	Quyi, organik va yuqori molekulyar birikmalar massalari, konfiguratsiyas va konformatsiyasi.....	45
3.2	Polimer zanjirining konformatsiyasi. Zanjir bukiluvchanligi...	49
3.3	Xromotografiya va uning turlari. Yuqori effektiv yupqa qatlamli xromatografiya.....	52
3.4	Polyarizatsion diffuzometr, osmometriya, viskozimetriya. Polimerlarning molekulyar massasi va molekulyar-massaviy taqsimlanishi.....	72
IV BOB	Ustmolekulyar strukturalarni aniqlash.....	79
4.1	Amorf va kristall moddalar.....	79
4.2	Rentgen strukturaviy tahlil.....	88
4.3	Neytronografiya.....	111
V BOB	Mexanik xossalarni aniqlash.....	116
5.1	Mexanik mustahkamlik, deformatsiya, destruksiya, mexanokimyoviy jarayonlar.....	116
5.2	Uzish mashinalari, zarbali qovushoqlik, qovushoq	131

	parchalanish, mexanik anizotropiyani aniqlash usullari.....	
VI BOB	Termik xossalar va usullar.....	136
6.1	Teplofizik jarayonlar va fazaviy o'tishlar.....	136
6.2	Derivatografiya - termik tahlil. Termik suyuqlanish va oquvchanlik.....	141
6.3	Reometriya va termoreogrammalar.....	148
VII BOB	Elektrofizik va magnit xossalar tadqiqotlari.....	150
7.1	O'tkazgichlar va yarimo'tkazgichlar tavsiflarini aniqlash usullari va asboblari.....	150
7.2	Yarimo'tkazgichlarda kirishmalarning o'zaro ta'sirlashuvi.....	162
7.3	Ferro-, para- va diamagnetiklar tavsiflarini aniqlash usullari...	168
VIII BOB	Optik va lazer texnikasi usullari.....	171
8.1	Optik spektraskopiya turlari va usullari. Magnitooptik usullar.	171
8.2	Yorug'likning sochilish usullari.....	178
8.3	Lazer texnikasi tadqiqot usullari. Sensorlar.....	183
IX BOB	Sirt va biofaol funksional xossalarni tadqiqot usullari.....	208
9.1	Potensiometriya, konduktometriya, elektroliz, adsorbsiya.....	208
9.2	Zeta potensial, diffuzometriya, filtratsiya.....	215
9.3	Biostimulyatsiya va degradatsiya.....	216
X BOB	Nanofizika va nanotexnologiya tadqiqot usullari.....	220
10.1	Elektron mikroskopiya, atom kuchaytirgichli mikroskopiya, tunnel mikroskopiya.....	220
10.2	Lazerli nanotexnologiyalar.....	236
	FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI	246

Terishga berildi 12.09.22. Bosishga ruhsat berildi 12.11.22. Bichimi 84x108 1/32.

Times New Roman garniturasida offset usulida chop etildi. Nashr bosma tabog`i
32,0. Shartli bosma tabog`i 32,0.

Alisher Navoiy nomidagi

O'zbekiston Milliy kutubxonasi

"FAN VA TA'LIM" nashriyotida chop etildi.